

STENEN, STENEN EN NOG EENS STENEN

Mozes bracht dit aan de Israëlieten over, maar ze wilden niet naar hem luisteren, moedeloos als zij waren door de zware dwangarbeid. (Exodus 6,9)

Begin dit jaar werd de oudste Hebreeuwse inscriptie ontcijferd. Het betreft een tekst op een scherf uit de tiende eeuw voor Christus. Die scherf in 2008 werd opgegraven. Een professor heeft nu de code van die tekst gekraakt. De tekst bevat volgens hem de volgende oproep:

u zult dit niet doen, maar de Heer dienen / doe recht aan de slaaf en de weduwe, doe recht aan de wees / en de vreemdeling /neem het op voor het kind, neem het op voor de arme en / de weduwe. Herstel de arme in de hand van de koning / Bescherm de armen en de slaaf. Ondersteun de vreemdeling.

De tekst op de scherf komt in de Bijbel zelf niet voor. Maar hij bevestigt wat wij in de Schrift voortdurend kunnen lezen: *de religie van Israël had een sociale kern*. Het dienen van God en de dienst aan de zwakkeren waren zijde en keerzijde van dezelfde zaak. De Bijbel heeft dan ook een scherp oog voor de positie van die zwakken. Ons verhaal is daarvan een voorbeeld.

Toen Mozes voor de tweede maal door God naar de Israëlieten werd gezonden, kreeg hij een blijde boodschap mee: God zou het volk bevrijden uit de dwangarbeid. 'Ik zal jullie aannemen als mijn volk,' zo liet God weten, 'en ik zal jullie God zijn.' Alleen al uit die woorden spreekt ontferming. Daar had kunnen staan: 'Jullie zullen mij tot een volk zijn.' Dat soort onderdanigheid typeerde de religies van die dagen. Maar God draaide het om: niet het volk zal God ten dienste staan, maar God zal er ten dienste van dit verdrukte volk zijn. Hij adopteert het. God verbindt zich met het lot van de geslagenen. Met die boodschap ging Mozes op pad.

Maar die warme woorden van de Eeuwige werden weggespoeld door de koude douche van de onverschilligheid van het volk zelf. Je zou hebben verwacht dat de Israëlieten een gat in de lucht hadden gesprongen. Maar zij luisterden niet eens. Niet zozeer uit ongeloof, maar uit onmacht. Ze waren te moedeloos geworden om er nog in te geloven. De malaise waarin zij leefden was zo diep dat het hen immuun had gemaakt voor een boodschap van bevrijding. Hun innerlijk was versteend als de stenen die zij dag in, dag uit moesten maken. Ze hadden hun handen zo vol met

overleven in de harde werkelijkheid van alledag dat er innerlijk geen enkele ruimte meer was voor hoop. Door de dagelijkse dwangarbeid waren ze murw geslagen. Waarop loopt de boodschap van bevrijding aanvankelijk vast? *Bij het onvermogen van de Israëlieten om nog te kúnnen geloven in een betere toekomst.*

Hier stuiten we op een vergeten werkelijkheid: religieuze onverschilligheid kan ontstaan door een maatschappelijke positie die uitzichtloos is. Meestal hebben wij alleen oog voor het omgekeerde: onverschilligheid die ontstaat door welvaart en overvloed. Hoe komt het dat de kerken leeg lopen? Het meest gegeven antwoord op die vraag is: 'Dat komt omdat we het te goed hebben. De mensen hebben God niet meer nodig.' Maar de werkelijkheid is ingewikkelder. In de Verenigde Staten zie je bijvoorbeeld dat de rijken daar niet het minst, maar vaak het meest religieus zijn. Amerika is het meest rijke land ter wereld, maar de kerken floreren er. Het schijnt zelfs zo te zijn dat sommigen zo rijk zijn dat ze nog meer gaan verlangen naar een religieuze zingeving van hun leven om de verveling van de rijkdom op te vullen. Het is soms juist omgekeerd: het zin armoede en onderdrukking die kunnen leiden tot religieuze onverschilligheid.

In de dertiger jaren van de vorige eeuw heerste er met name in Duitsland een enorme werkloosheid. Die bracht bittere armoede met zich mee. De schrijver Bertolt Brecht vertelt dat in die periode tijdens een rechtszaak aan een man gevraagd werd of hij een wereldlijke of kerkelijk vorm van eed wilde afleggen. De man antwoordde: 'ik ben werkloos.' Dat was geen verstrooidheid van die man. Met dat antwoord gaf hij te kennen dat zulke vragen er in zijn situatie niet meer toe doen. Zo zou iemand op een uitnodiging tot een gesprek over God kunnen antwoorden: 'Ik woon in een verpauperde buurt.'

Toen een vrouw zich als vrijwilliger aanmeldde in haar kerk, vroegen de mensen waar ze woonde. Ze hoorde vervolgens niets meer. Ze weet haast zeker dat de reden was dat ze in een zogenaamd 'mindere' buurt woonde. Haar verhaal was te lezen in een boek over de allerarmsten in onze samenleving. Het laat zien hoe armoede van generatie op generatie wordt doorgegeven. Ontsnappen is bijna onmogelijk, volhouden is het wachtwoord. Maar materiële armoede leidt ook tot culturele armoede. En culturele armoede eindigt vaak in religieuze armoede. Als er niets meer te kiezen valt, waarom zou je dan nog wel kiezen voor God of een kerk?

Voor God zelf is aandacht voor onrecht en armoede geen bijzaak, het hoort tot de kern van zijn zaak met mensen. Waar maakten profeten zich druk over? Over leerstellingen of liturgie? Welnee. Hun leer en liturgie

lagen op straat: bij het recht doen aan de straatkrantverkoper (zouden wij vandaag zeggen) of aan hen die dag in, dag uit de eindjes aan elkaar moeten knopen. De religie van Israël is wonderlijk religiekritisch: ze kritiseert alle vormen van religie – de eigen inclus – die geen oog hebben voor het achterstellen van groepen mensen.

Daarom mag diaconaat ook in de kerk nooit een ondergeschoven kindje zijn. Dat gevaar is vanouds al groot, maar dat wordt alleen maar groter nu de kerk zelf moet overleven. Dan gaat de aandacht al snel uit naar zaken die onze eigen positie moeten versterken. Maar diaconale aandacht moet voor de kerk een kerntaak blijven. En niet alleen voor diakenen. Alsof we die taak kunnen uitbesteden! Nee, elke volgeling van Jezus heeft een diaconale taak.

Hoort bij die taak niet allereerst: je blik laten richten door de Gods blik? Concreet: net als Hij oog krijgen voor afstompende omstandigheden. Er wordt in Nederland de laatste tijd heel veel gesproken over overlast gevende Marokkaanse jongeren. De oorzaak van die overlast wordt dan door velen al snel gezocht in hun islamitische achtergrond. Maar is dat geen versimpeling van zaken? Zoals in het algemeen steeds meer mensen steeds minder binding hebben met georganiseerde godsdienst, zo hebben ook Marokkaanse jongeren krijgen steeds minder binding met de moskee. Hun religieuze onverschilligheid baart veel imams zorgen. In een buurt in Schiedam kunnen de bewoners 's avonds niet meer over straat zonder bespuwd of lastiggevalen te worden door overlast gevende jongeren – *ook hun eigen imam niet*. Duiden zulke incidenten er niet op dat de oorzaak ergens anders gezocht moet worden? Het zou misschien weleens zo kunnen zijn dat de agressie niet zozeer te maken heeft met een religieuze achtergrond, maar met het *wegvallen* van een religieuze achtergrond die op zijn beurt weer veroorzaakt wordt door ontwrichtende maatschappelijke situaties. Dat is geen vrijbrief voor agressie en overlast. Integendeel, die moeten hard aangepakt worden. Maar een samenleving die vervolgens niet ook bij zichzelf te rade gaat en de oorzaak alleen zoekt bij andermans religie, lost de problemen niet op, maar versterkt ze.

Maar het meest stuitend is dat voor deze visie soms het argument gebruikt wordt dat wij onze joods-christelijke traditie zouden moeten bewaken. Wie dat in die context beweert heeft er weinig van begrepen. Die heeft de klok horen luiden, maar weet niet waar de klepel hangt. Want de klepel hangt in de joods-christelijke traditie aan het sociaal-politieke recht voor alle zwakkeren – vreemdeling of maatschappelijk klemgezette Wildersstemmer, dat maakt niet uit. Potscherven tot uit de tiende eeuw voor Christus dragen er de boodschap van.

VOORBEREIDING

Welkomstwoord

We zingen: *Neem mij aan zoals ik ben (Iona)*

Stilte voor persoonlijke voorbereiding

Bemoediging, drempelgebed en groet

v.: onze hulp is in de naam van de Heer

g.: **die hemel en aarde gemaakt heeft**

v.: die trouw blijft tot in eeuwigheid

g.: **en niet laat varen het werk van zijn handen**

v.: Laten we bidden:

door Jezus Christus, onze Heer.

g.: **Amen**

v.: de Heer zij met u

g.: **ook met u zij de Heer**

Aanvangspsalms: **Psalm 25: 1, 6**

Over de dienst

De muziekgroep speelt: Heer Uw licht en uw liefde schijnen

Gebed om ontferming

.... zo bidden en zingen wij:

Kyrie eleison,
wees met ons begaan,
doe ons weer verrijzen
uit de dood vandaan.
(refrein van gezang 184)

ROND HET WOORD

Gesprek met de kinderen

Gebed van de zondag

We zingen met hen twee coupletten van het projectlied (melodie gezang 459)

Mozes denkt vol angst en beven
aan wat hem te wachten staat.
God geeft, wonder boven wonder,
door Sippora goede raad.

Mozes gaat de boodschap brengen
met Aäron als zijn tolk.
God zal, wonder boven wonder,

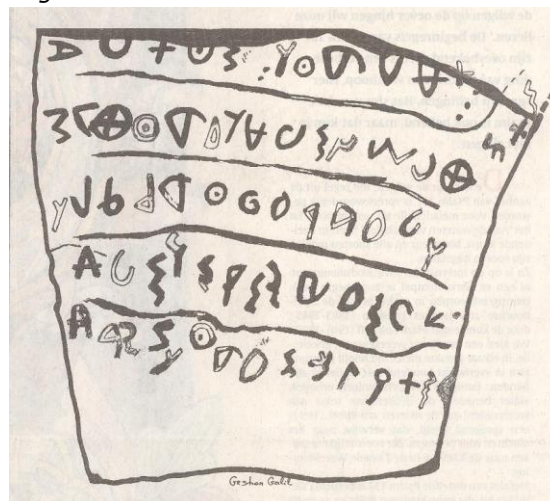
zeker omzien naar zijn volk.

(na het zingen gaan de kinderen naar de nevendienst)

Lezing: Exodus 6, 2-9

*Zingen: **Psalm 72: 4***

Uitleg en verkondiging: Stenen, stenen en nog eens stenen

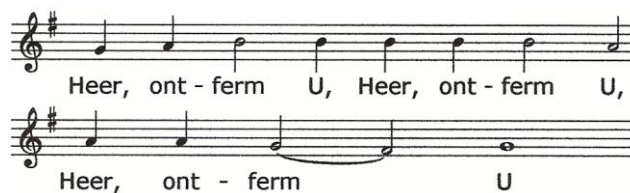
Meditatief orgelspel: Klein Preludium van J.S. Bach

*Zingen: **Gezang 305***

GEBEDEN EN GAVEN

Gebeden

v.:zo bidden en zingen wij:

Stil gebed - Onze Vader

Inzameling van de gaven,

*Slotlied: **Gezang 7***

Zegen

